

Sayın başkanlar, sayın panelistler, değerli dinleyiciler,

TÜSİAD Yönetim Kurulu adına hepinizi saygıyla selamlarım.

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti’nin, artık bir gelenek haline gelmiş bu toplantısına , bu sene beni davet ederek ,sizlere hitap etme fırsatı veren Genel Başkan Sayın Sevil Usanmaz’a teşekkür ederek sözlerime başlamak istiyorum.

Cumhuriyet’imizin ilk yüzyılını geride bıraktık. Bu seneki İktisatçılar Haftası’nın “Cumhuriyet’in Yürüyüşünde İktisat ve Siyaset” üst başlığı ile düzenlenmesini, çok anlamlı buluyorum. Hepimizin bildiği gibi, bu kavramları birbirinden ayrı düşünmek mümkün değil.

Küresel çapta, ekonomide de, siyasette de, önemli kırılanlıkları test ettiğimiz bir dönemden geçiyoruz.

Bu sene dünya nüfusunun yarısından çoğunu barındıran 70’ten çok ülkede, seçimlerin yapıldığını göreceğiz. Üstelik, bu seçimler dünyada sağ popülizmin ve otoriter liderlerin yükseldiği, demokratik standartların aşındığı bir ortamda, yapılacaktır.

Mevcut durum, dünya ekonomisindeki sorunlardan, bu sorunların yol açtığı geçim sıkıntısından, toplumsal hareketlerden, göçlerden, konvansiyonel politikaların bu sorunlara anlamlı çözümler geliştirememiş olmasından bağımsız değil. Bu nedenle, dünya ekonomisinde ne olduğuna biraz daha yakından bakmak gerekiyor.

Değerli dinleyiciler,

Dünya ekonomisine baktığımızda şokların sayısında ve sıklığında bir artış görüyoruz. 2. Dünya Savaşı ertesinde üzerinde uzlaşılan dünya ekonomik modeli ,1970’lerle birlikte çöktükten sonra, art arda her beş on yılda bir, yeni bir küresel şokla karşılaşılıyor.

Petrol şokları, enflasyon, stagflasyon, borç krizleri, gelişmekte olan ülke krizleri, Soğuk Savaş’ın bitişi, Çin’in yükselişi, 2008 krizi, BRICS ülkelerinin güçlenmesi, dünya ekonomisinin ağırlık merkezinin batıdan ,doğuya doğru kayması, göçler, Covid pandemisi, savaşlar, terör eylemleri, mülteci krizleri, nüfus yaşlanması, iklim değişikliği, teknolojiye köklü değişiklikler, küresel tedarik zincirlerinde değişim, popülizmin yükselişi...

Son 10-15 yılda karşılaştığımız tüm bu sorunların, bugünden öngörülebilir geleceğe baktığımızda da, yakamızı bırakmayacağını söylemek, sanırım kehanet sayılmaz.

Üstelik bunlar, dünya ekonomisinde parlak günlerin mazide kaldığı bir döneme denk gelenler.

Dünya Bankası’nın son Küresel Ekonomik Perspektifler raporu, dünya ekonomisindeki yavaşlamayı ortaya koyuyor. Beş yıllık dönemler itibarıyla bakıldığında ,dünyada büyüme son 25 yılın en düşük hızına gerilemiş durumda.

Dünya ticareti de benzer bir seyir izliyor. 2010-2019 arasında %5’e yakın bir hızla büyümüş olan dünya ticareti, 2023’te neredeyse durdu.

Giderek daha karmaşık, riskli, öngörülemez hale gelen, bu küresel ekonomik resim içinde, ülke olarak yolumuzu bulmak durumundayız.

Avrupa'ya olan yakınlığı, jeopolitik konumu, imalat sanayinin Doğu Avrupa ülkelerine kıyasla çok daha gelişmiş olması, güçlü bir bankacılık sistemi, aslında ülkemizin bölgede bir üretim merkezi haline gelmesi için çok büyük potansiyeli olduğunu gösteriyor. Bu potansiyel, son yıllarda küresel tedarik zincirlerinin yakın coğrafyalara kaymasıyla daha da güçlendi.

Bununla birlikte, küresel konumumuzu geliştirmek yolunda kat etmemiz gereken daha çok mesafe olduğunun farkındayız.

Türkiye'nin dünya ekonomisinden aldığı pay 2002'de yüzde 0,6 idi. Bu pay 2013 yılında yüzde 1,2'ye kadar yükseldikten sonra, yeniden geriledi. 2022 itibarıyla, Türkiye'nin dünya ekonomisinden aldığı pay %1'in altında.

Türkiye'nin dünya mal ve hizmet ihracatındaki payı, tüm çabalara, TL'nin değerindeki şiddetli düşüşe rağmen 2022 itibarıyla %1.1 seviyesini aşamıyor.

Büyümedeki yavaşlama ve enflasyondaki yükselmenin, gelir dağılımını bozduğu da biliniyor.

Oysa ülkemizin potansiyelini gerçekleştirmesi için yapılması gerekenler belli.

Hayalimizdeki Türkiye'yi, TÜSİAD'ın 50. yılı için hazırlamış olduğumuz Yeni Bir Anlayışla Geleceği İnşa başlıklı raporumuzda şöyle tarif etmiştik:

- ✓ ekonomik olarak gelişmiş,
- ✓ uluslararası alanda saygın, AB entegrasyonunu sağlamış,
- ✓ toplumsal olarak eşitlikçi ve adil,
- ✓ yeşil dönüşümü başarmış çevreci

bir Türkiye. Geleceğin Türkiye'sinin üç sütun üzerinde yükselmesi gerektiğini söylemiştik:

1. beşeri sermayemiz ve geleceğimiz olan insanımızın yetkinliklerini geliştirerek
2. bilim, teknoloji ve inovasyona yatırım yaparak
3. siyasal ekonomik ve toplumsal ilerlemeyi mümkün kılacak kurumları ve kuralları içeren bir yönetim modelini hayata geçirerek.

Kısacası, yüksek katma değerli üretim üzerine kurulu günümüz ekonomisinde, refahın kaynağını artık başka yerde aramak gerekiyor.

Değerli dinleyiciler,

Yeni Bir Anlayışla Geleceği İnşa başlıklı raporumuzda insanımızın, kalkınmanın hem öznesi hem de hedefi olduğunu vurgulamıştık. Bu, sanırım hemen herkesin üzerinde uzlaşacağı bir önerme. Depremler, sel felaketleri, maden başta olmak üzere iş kazaları ve bilime, akla ve hukuka aykırı her olay, bize insanı merkeze koyan bir kalkınma anlayışına duyulan ihtiyacı gösteriyor.

Kalkınma yaklaşımında, insan ile birlikte ekolojik sistemi korumayı da, merkeze almak gerekiyor.

Türkiye'de iklim krizi ile mücadelenin gelir kaybına neden olacağı ve kalkınma hedefleriyle çelişeceği kanısı doğru değil. Karbon yoğunluklu üretim yapısı, geçmiş döneme ait bir özellik. Bugün rekabet gücümüz, yatırım politikalarında rant uğruna, ekolojik sistemi zorlayacak projelere yönelmemekten ve yeşil ve dijital dönüşümden geçiyor. Çevreyi tahrip eden, küresel ısınmayı dikkate almayan bir kalkınma, kalkınma olmadığı gibi, yarattığı tahribat, her türlü maddi kazancın kat be kat üzerinde.

Bu nedenle, geleceğin Türkiye'sini, rantı değil, insanı merkeze alarak, ekolojik sistemin bütünlüğünü koruyarak kurmalıyız. Bu hepimize, tüm sivil toplum kuruluşlarına da görev ve sorumluluk yüklüyor.

İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyetini ve bu gibi toplantıları, bu anlayışın geliştirilmesi açısından çok kıymetli buluyorum.

Değerli dinleyiciler,

Büyümenin nimetleri bütün topluma yayılmadığı sürece, salt yüksek büyüme hızları bizi hayalimizdeki Türkiye'ye taşımayacak.

İnsan merkezli kalkınma, toplumsal adaletin iyileştirilmesini ve tüm eşitsizliklerle mücadeleyi gerektirir.

Bölgesel gelir dağılımının iyileştirilmesi ve bölgesel kalkınmışlık makasının kapatılması bu açıdan temel bir başlık.

Bir başka temel başlık da toplumsal cinsiyet eşitliği.

Kadınların ve erkeklerin ekonomik yaşama, karar alma mekanizmalarına, siyasete ve toplumsal hayata eşit katılımı olmadan , demokrasi ve kalkınma olmuyor. Bu nedenle, TÜSİAD olarak yıllardır toplumsal cinsiyet eşitliği alanında çalışmalar yürütüyoruz.

Kadın –erkek eşitsizliğinin giderilememesinin bir nedeni de, siyasette kadın temsilinin çok düşük olması. Türkiye'de kadınlar seçme seçilme hakkını ,birçok gelişmiş ülkeden önce almış olsa da ,ülkemizde kadınların siyasetteki yeri dünya ortalamasının bir hayli altında kalıyor. Bu noktada önümüzdeki yerel seçimler için yapılan aday tanıtım toplantılarının da, kadın temsili konusunda bir umut yaratmadığını üzülerek not ediyoruz.

Adaletsizlikler ve eşitsizlikler deyince, not etmemiz gereken bir husus da, hepsinin iç içe geçmesi. Hayalimizdeki Türkiye'ye ulaşmak için bütün eşitsizlikleri; yani:

- eğitim
- toplumsal cinsiyet
- dijital imkanlara erişim
- özgürlüklerden faydalanma
- ekolojik ve çevresel maliyetleri üstlenme
- politik karar süreçlerine katılım
- yargı ve hak arama

gibi, çok çeşitli alanlardaki eşitsizliklerin hepsini birlikte çözmemiz gerekiyor.

Eğitim, tüm bu sorunların çözümü için kritik önemde.

Kaliteli eğitimde , tüm çocuklarımıza fırsat eşitliği sağlamak, eğitimin niteliğini yükseltmek, gençlerimize yeni çağın becerilerini kazandırmak zorundayız. Aksi halde , işsizliğin Türkiye'de %8.8, OECD ülkelerinde %4.8 olduğu bir ortamda, beyin göçünü önleyemeyiz.

Gençlerimizin geleceklerini ülkemizde değil de, yurt dışında aramaya başlamış olmaları, uzun vadeli etkisi bakımından ,ülkemizin önünde çok ciddi bir tehdit.

Çağı yakalamamız için dünyadaki gelişmeleri takip eden, dijital, teknik ve sosyal becerilerle donatılmış, yabancı dillere hakim genç kuşaklar yetiştirmeliyiz. Bunu da bilimsellik ve laiklik ilkelerinin tartışma konusu olmadığı, ezberciliği değil eleştirel ve yaratıcı düşüncüyü önceleyen bir eğitim yaklaşımı ile, tüm çocuklarımız için fırsat eşitliği sağlayarak yapabiliriz. Eğitim müfredatı başta olmak üzere ,eğitimle ilgili sorunlarımızı, bilimin yol göstericiliğine sıkı sıkı sarılarak çözebiliriz.

Çağın gereklerine uygun bir eğitim sistemi olmadan ne bilim, teknoloji ve inovasyonda kalıcı ve anlamlı başarılarla imza atmak, ne de ekonomik kalkınmayı hızlandırmak mümkün olur.

Bilim ve teknoloji, geleceğin Türkiye'sinin üzerine inşa olacağı ikinci sütun. Günümüzde ileri teknoloji ürün ve hizmetlere yönelmeden ve daha fazla katma değer üretmeden kalkınma sağlanamıyor.

Dünya ticaretinde, yüksek teknoloji ürün ve hizmetlerin payı artıyor. Türkiye'nin ise yüksek teknoloji ürün ihracatının payı, 2013'ten bu yana %3 seviyelerini aşamıyor. Bunu değiştirmek durumundayız.

Geleceğin Türkiye'sinin üzerinde yükseldiği üçüncü sütun ise, toplumu, siyaseti ve ekonomiyi düzenleyen kurumlar ve kurallar. Kurumlar ve kurallar, ekonomide istikrarı, toplumda güveni tesis eder, toplumsal uzlaşının temellerini atar, karar alıcılara ve bunları uygulayıcılara uymaları gereken sınırları gösterir.

Yaşadığımız tecrübelerle; gelişmişliği, kalkınmayı, ancak yetkin insanların, bilimsel aklın, iyi düzenlenmiş ve herkesin uyduğu kuralların ve etkin çalışan kurumların üzerine inşa edebileceğimizi çok iyi anladık.

Değerli dinleyiciler,

Geçtiğimiz aylarda cumhuriyetimizin 100. yılına özel yaptığımız bir projeyi tamamladık. Ülkemizin içine sıkıştığı düşünülen temel ikilemleri, katılımcı bir yöntemle ele aldık. 5 farklı şehirde, 9 çalıştay yaptık. Bu çalıştaylara, farklı siyasal düşüncelerden, tecrübelerden, mesleklerden, uzmanlıklardan gelen ve aralarında, politikacılar, akademisyenler, uzmanlar, sivil toplum üyeleri, aktivistler, iş insanları, çiftçiler, sendika temsilcileri, gazeteciler ve sanatçıların da bulunduğu toplam 224 davetli katıldı.

Bu toplantılarda

- Cumhuriyet ve Demokrasi,
- Çevre ve Kalkınma
- Refah ve Bölüşüm
- Küresel Dönüşüm ve Ulusal Strateji

başlıklarını ele aldık.

Bu konular ,asında birbirinin içine geçiyor. Hiçbirisini diğerlerinden ayırarak çözmek mümkün değil.

Ekolojik kriz demokrasi krizinden, ekonomik kriz, toplumsal krizden, bağımsız değil. Bu da Türkiye'nin kalkınma yaklaşımını kökten değiştirmesi gerektiğini gösteriyor.

Değerli konuklar,

Cumhuriyetin ilk yüzyılını artık geride bıraktık. Cumhuriyetin; egemenliğin ulusa devri, eşit vatandaşlık, fırsat eşitliği, kurumsallaşma, laiklik, kadın hakları gibi çok önemli kazanımları oldu. Ancak, gelişmiş bir ekonomi ve istikrarlı bir demokrasi yolunda , daha alınması gereken mesafe var.

Küresel ekonomi politikte,konuşmanın başında işaret ettiğim gelişmeler ve eğilimler, önümüzde daha önce geçilmemiş bir yol olduğuna işaret ediyor. Keskin dönüşümler ve değişimler, bizi sürekli vites değiştirmeye, bu hiç bilinmedik yolda keskin virajları süratle almaya mecbur bırakıyor. Bu yoldan hep birlikte geçeceğiz. Yolun sonunda, hedefimize sağ salım ve esenlik içinde ulaşmak için herkesin, her kesimin görüşünün çok kıymetli olduğunu biliyorum.

Bu düşüncelerle konuşmama son verirken, beni dinlediğiniz için teşekkür ediyor, hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum.